

РОЛЬ ДЕРЖАВИ У РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

***Анотація.** Висвітлено основні проблеми функціонування підприємницьких формувань в сільській місцевості. Проаналізовано вплив державної підтримки на фінансовий стан, ефективність діяльності та показники розвитку сільського підприємництва.*

***Ключові слова:** асигнування, державна підтримка, інституція, організаційно-правова форма господарювання розвиток, сільське підприємництво, підприємницьке формування*

Постановка проблеми. Першочерговим завданням розвитку підприємництва в сільській місцевості є сприяння зайнятості селян. Разом із цим, створення підприємницьких формувань забезпечує насичення ринку сільськогосподарською і несільськогосподарською продукцією, товарами і послугами, ефективне використання місцевих природних ресурсів та соціально-культурне відродження сільських населених пунктів. Однак, ефективність підприємницьких структур унеможлиблюється через складність умов посттрансформаційного періоду та неспроможності держави сприяти рівноправному їх розвитку. Відтак, без належної державної підтримки, своєчасних інституційних впроваджень та відповідного впливу регулюючих інститутів на розвиток підприємництва виникає реальна загроза припинення виробничо-господарської діяльності підприємств у сільській місцевості.

Внаслідок цього, сільське підприємництво, як рушійний чинник відродження села, не в змозі стати дієвим інституційним суб'єктом ринку, відтак потребує впровадження дієвих заходів державного регулювання та підтримки. З огляду на це, першочергового значення у вирішенні даної

проблеми набуває питання визначення впливу державної підтримки діяльності сільських підприємницьких формувань, яка має базуватися на збалансуванні інтересів між органами державної влади та підприємницькими формуваннями, а також створенні оптимальних умов для здійснення господарської діяльності у сільській місцевості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми розвитку сільського підприємництва, а також питання його державної підтримки широко обговорюються та досліджуються у вітчизняній науці. Зокрема, вони висвітлені у працях таких відомих вчених, як В. Андрійчук, З. Березівський [1], З. Варналій [2], Ю. Лузан [4], М. Малік, П. Саблук [6], В. Юрчишин та ін. Вагомість результатів, отриманих від проведених досліджень, не піддається сумнівам, однак окремі питання стосовно інституційного впливу держави на розвиток підприємницьких формувань у сільській місцевості зумовили потребу у проведенні даного дослідження.

Постановка завдання. Мета статті полягає у дослідженні впливу державної підтримки на розвиток сільських підприємницьких формувань Житомирської області.

Виклад основного матеріалу дослідження. Стабільність сільської економіки залежить від сприятливого розвитку підприємницьких формувань, до яких належать різні суб'єкти бізнесу, зокрема, фермерські господарства, господарські товариства, спілки селян, кооперативи, приватно-орендні формування, державні підприємства та ін. Однак, ефективне функціонування сільського підприємництва ускладнюється критичним станом сільського господарства, недосконалістю правового забезпечення, відсутністю належної інфраструктурної та державної підтримки, а також соціальною напругою серед селян.

У Житомирській області у 2011 р. налічувалося 1249 підприємницьких формувань різних організаційно-правових форм господарювання. Найбільшу частку у загальній кількості яких займають фермерські господарства (59,7%) та господарські товариства (21,8%). Однак, аналіз показників розвитку сільського

підприємництва дозволив виявити таке: загальна кількість підприємницьких формувань у 2011 р. скоротилася відносно 2009 р. на 5,8%, або на 77 формувань. Основними причинами такої негативної тенденції, як показали результати соціологічного опитування, є недосконалість механізму реалізації нормативно-правових актів (31,8% відповідей респондентів), невизначеність політичної та соціально-економічної ситуації в країні (16,4%) і відсутністю справедливих “правила гри” між представниками владних інститутів та сільськими підприємцями (13,4%).

Аналізуючи виробничо-господарську діяльність підприємницьких формувань у сільській місцевості Житомирської області у 2009–2011 рр. встановлено, що основним виробничим напрямом більшості з них залишається рослинництво, що зумовлено вищою окупністю затрат у цій сфері. Галузь тваринництва перебуває у досить скрутному становищі, що пов’язано із значною трудомісткістю виробництва та відсутністю належної виробничої бази, що зумовило збитковість галузі за всіма категоріями господарств. Доходи, які отримують сільські підприємниці від реалізації продукції, не в змозі забезпечити фінансування будівництва нових тваринницьких приміщень, придбання необхідного обладнання та племінної худоби.

За результатами соціологічного опитування представників апарату управління сільських підприємницьких формувань встановлено, що основними чинниками, які забезпечують їх сприятливий розвиток, є такі як: державна підтримка (30% відповідей респондентів), фінансово-кредитне і матеріально-технічне забезпечення (15,9%), ситуація на ринку (12%) та ін. (рис. 1).

Основним завданням держави у спрямуванні коштів на підтримку підприємництва у сільській місцевості є безперервний контроль за їх цільовим призначенням відповідно до розроблених програм за відповідними напрямками. Асигнування держави покликані забезпечити умови сталого функціонування підприємницьких формувань, сприяти вирішенню комплексу існуючих проблем, поступовому нарощенню об’ємів сільськогосподарського виробництва.

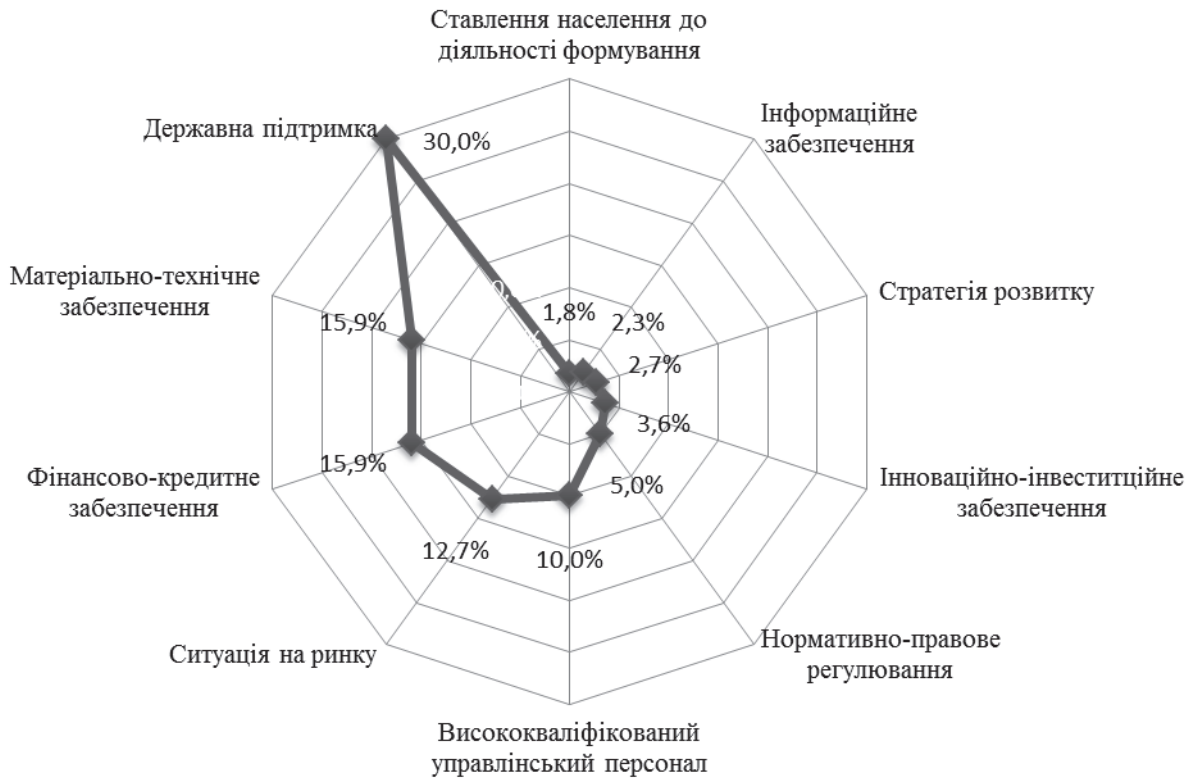

Рис. 1. Основні чинники розвитку сільського підприємництва у Житомирській області (за результатами соціологічного опитування), 2012 р.

Джерело: власні дослідження

Отже, державна підтримка є водночас стимулюючим чинником та елементом системи державного регулювання розвитку сільського підприємництва.

До Житомирської області, з метою підтримки та стимулювання діяльності підприємницьких формувань у сільській місцевості, спрямовуються асигнування держави за такими бюджетними програмами як: “Фінансова підтримка заходів в агропромисловому комплексі: бюджетна тваринницька дотація, рослинництво, техніка, селекція в рослинництві, тваринництві, будівництво та реконструкція тваринницьких ферм, комплексів, тепличних комплексів, кредитування, вапнування, дорадча служба, кооперативи”, “Державна підтримка розвитку хмелярства, закладення молодих садів, виноградників та ягідників і нагляд за ними”; “Фінансова підтримка створення

оптових ринків сільськогосподарської продукції”; “Державна підтримка галузі тваринництва”.

Характеризуючи динаміку державної фінансової підтримки розвитку сільськогосподарського виробництва та підприємництва у Житомирській області у 2002–2012 рр., варто відзначити її суттєве зменшення (рис. 2).

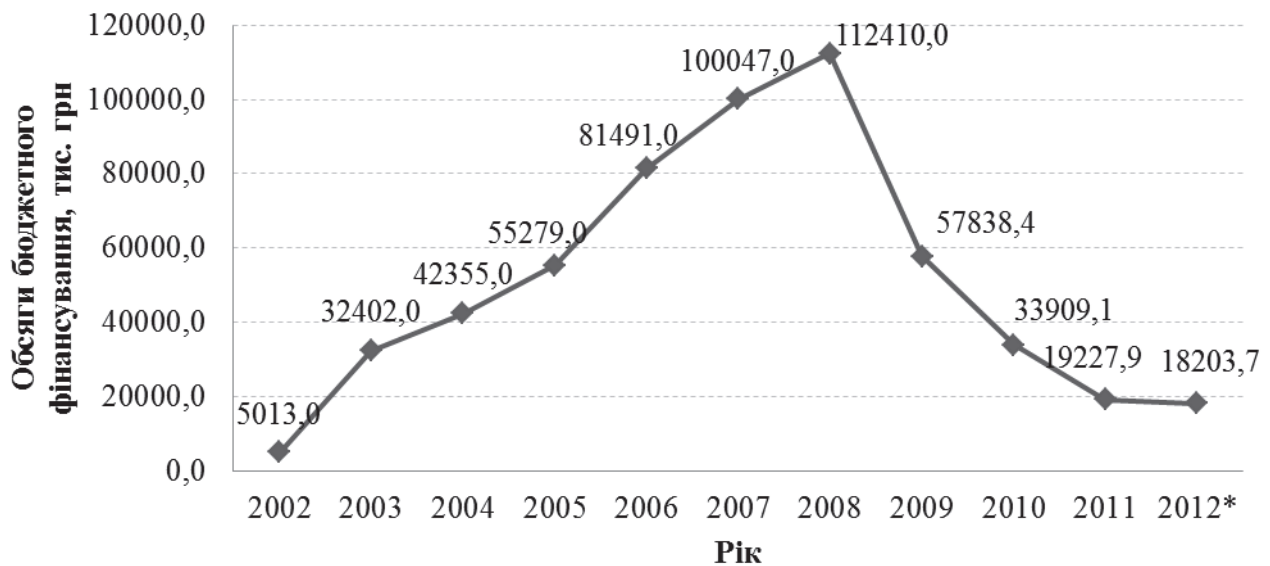

Рис. 2. Динаміка обсягів державної підтримки, спрямованої на розвиток сільського підприємництва у Житомирській області

Примітка* – дані станом на 01.11.2012 р.

Джерело: побудовано за даними Головного управління агропромислового розвитку Житомирської облдержадміністрації

Найбільший обсяг асигнувань з державного бюджету (112410,0 тис. грн.) на підтримку та розвиток у підприємницької діяльності Житомирської області було отримано у 2008 р. Саме за цей рік фінансування обласних державних програм підтримки сільськогосподарських товаровиробників з державного бюджету здійснювалося за 13 напрямками.

Порівняно невеликі обсяги державної підтримки у 2011 р. (19227,9 тис. грн.), вплинули на зменшення кількості бюджетних програм, за якими здійснювалося фінансування, до п'яти. Водночас, чотири із них зорієнтовані на підтримку сільського підприємництва. Серед яких: державна підтримка

розвитку хмелярства (фінансування у розмірі 81,9% від загального обсягу державної підтримки); бюджетна тваринницька дотація та державна підтримка виробництва продукції рослинництва (12,7%); закладання та нагляд за молодими садами, виноградниками та ягідниками (0,3%); здійснення фінансової підтримки підприємств агропромислового комплексу через механізм здешевлення кредитів (3,6%). Виникнення такої ситуації дає змогу стверджувати про стратегічну зорієнтованість державної підтримки на відродження традиційних галузей для Житомирщини, а також поступове використання бюджетного фінансування на погашення заборгованості і збитків підприємницьких формувань.

Державна підтримка сільських підприємницьких формувань досить ефективно впливає на їх виробничо-збутову діяльність. Це підтверджується тим, що суб'єкти підприємницької діяльності у сільській місцевості, які отримували державні асигнування в розрізі різних бюджетних програм мають тенденцію до нарощування обсягів товарної продукції, про що свідчить її збільшення у 1,9 рази за досліджуваний період (табл. 1).

Таблиця 1

Вплив державної підтримки на фінансовий стан та ефективність діяльності сільських підприємницьких формувань Житомирської області

Показники	Рік			2011 р. до 2009 р.	
	2009	2010	2011	+/-	%
Державна підтримка на 1 га с. г. угідь, грн.*	102,7	53,3	16,0	-88,4	15,3
Товарна продукція на 1 га с. г. угідь, грн	2094,7	3054,7	4088,6	1993,9	> 1,9 рази
Валовий прибуток (збиток) на 1 с. г угідь, грн	280,0	630,0	315,70	35,7	112,8
Коефіцієнт зносу основних засобів	0,52	0,48	0,47	-0,05	90,4
Коефіцієнт загальної ліквідності	1,9	2,2	1,8	-0,1	94,7
Коефіцієнт фінансової незалежності	0,6	0,6	0,6	0	100
Рентабельність виробництва, %	18,7	23,2	15,4	-3,3	82,4
Рентабельність продажу, %	13,7	16,2	13,0	-0,7	94,9
Частка державної підтримки у виручці, %	5,4	1,4	2,2	-3,2	40,7
Частка рослинництва у структурі товарної продукції, %	68,0	70,7	75,3	7,3	110,7

Примітка* – розрахунок здійснено за кількістю звітуючих суб'єктів господарювання

Джерело: розраховано за даними Головного управління агропромислового розвитку Житомирської облдержадміністрації

Скорочення обсягів державної підтримки у 2011 р. порівняно з 2009 р. на 33,4% або на 38610,5 тис. грн. суттєво вплинуло на показники ефективності виробничо-господарської діяльності підприємницьких формувань. Відтак, зменшення обсягів державної підтримки у 2011 р. вплинуло на зниження показників рентабельності виробництва та продажу.

Висновки. Таким чином, вплив державної підтримки на розвиток сільського підприємництва повинен ґрунтуватися на комплексному розв'язанні існуючих проблем пов'язаних з фінансовим забезпеченням їх функціонування. Саме відповідні державні інституції та інститути такої підтримки сприяють створенню і функціонуванню підприємницьких формувань у сільській місцевості, формують конкретне організаційно-економічне середовище для стимулювання, а також швидкої адаптації суб'єктів підприємництва до ринкових умов.

Список літератури:

1. Березівський З. Механізм державної підтримки приватного підприємництва в аграрній сфері [Електронний ресурс] / З. Березівський, М. Колодій // Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Ae/2012_1-2/files/12bzuias.pdf.
2. Варналій З.С. Державна політика приватного підприємництва : монографія / З.С. Варналій. – К.: НІС, 2006. – 130 с.
3. Злотнікова Є. М. Удосконалення державної підтримки сільськогосподарських підприємств як чинник їх фінансового оздоровлення / Є. М. Золотнікова // Агросвіт. – № 22. – 2011. – С. 63–69.
4. Лузан Ю. Я. Організаційно-економічний механізм забезпечення розвитку агропромислового виробництва України: теоретико-методологічний аспект / Ю. Я. Лузан // Економіка АПК. – №2. – 2011. – С.3–13.
5. Рудник Р. В. Державна підтримка – запорука розвитку малого підприємництва в Україні. [Електронний ресурс] / Р. В. Рудник // Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/ppei/2010_25/rudnik.pdf...

6. Саблук П. Т. Основні напрями удосконалення державної аграрної політики в Україні / П. Т. Саблук, Ю. Я. Лузан // Економіка АПК. – №5. – 2011. – С. 3–17.

7. Талавиря М. П. Організаційно-економічний механізм державної підтримки розвитку сільських територій / М. П. Талавиря // Економіка АПК. – №1. – 2011. – С.120–124.

***Аннотация.** Раскрыты основные проблемы функционирования предпринимательских формирований в сельской местности. Проанализировано влияние государственной поддержки на финансовое состояние, эффективность деятельности и показатели развития сельского предпринимательства.*

***Ключевые слова:** ассигнования, государственная поддержка, организация, организационно-правовая форма хозяйствования, развитие, сельское предпринимательство, предпринимательское формирование*

***Summary.** The paper focuses on the basic problems of enterprises functioning in rural areas. The article analyses the influence of government support on the financial condition, efficiency and rate of rural entrepreneurship development.*

***Keywords:** appropriations, state support, institution, organization and legal form, development, agriculture, entrepreneurship, business formation*